

CBAnP: TEMAT 1 - Magdalena Lubańska

Centrum Badań Antropologicznych nad Prawosławiem (CBAnP)

Temat I

[Magdalena Lubańska](#) [1]

Badania porównawcze nad zagadnieniem uzdrowień religijnych prowadzone były przez dr Magdalenę Lubańską w Bułgarii w regionie Płowdiwu (m.in. monaster św. Kosmy i Damiana w Kuklen) i Sofii (m.in. monaster św. Menasa w Obriadowci) oraz Magdalenę Zatorską na Ukrainie (świątynia Kijowsko-Pieczerska, świątynia Począjowska). Monastery te są z uzdrowień, i jako miejsca intensywnej relacji międzyludzkiej pełniły rolę w socjalizacji religijnej odwiedzających je osób. Opisując ów fenomen społeczny korzystał m.in. z fenomenologicznego podejścia interpretacyjnego w ujęciu Thomasa Csordasa, a także z literatury antropologicznej opisującej zagadnienia materialności i roli zmysłów w procesie nabywania i przekazywania wzorców kulturowych (bibliografia znajduje się w artykule naukowych załączonych do raportu w systemie osf, Lubańska 2012, 2016a).

Badania służyły uzyskaniu odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki społeczne i kulturowe powodują, że prawosławni wierni wierzą w to, iż dana praktyka (np. obmywanie się wodą ze źródła, całowanie ikon, samoleczenie się ziołami) przyniesie efekt uzdrowienia i co owo uzdrowienie w danym kontekście kulturowym oznacza. Zależy nam na takim ujęciu problemu, które wykraczałby poza dychotomiczny podział działań religijnych i magicznych. Podział ten wiemy siłą rzeczy z perspektywy postreformacyjnej, w której prawomocny kontakt z sacrum ograniczony został do wiary, a wszelkie próby kontaktowania się z sacrum za pomocą materialnych przedmiotów uznano za zachowania magiczne (zob. np. Ch. Taylor, W. Keane). W efekcie wszelkie praktyki sensualistyczne, często na wyrost, interpretowane były przez antropologów jako praktyki ludowe i magiczne (zob. np. krytyka S. Tambiaha). Tymczasem w teologii prawosławnej materia pozostaje ważnym „nośnikiem bożej łaski”, a zmysłowy kontakt z sacrum (w tym całowanie ikon) stanowi element praktyk religijnych zgodny z wykładnią teologiczną. Używane w niej pojęcia energii, czy synergii, pozwalają także antropologicznie sformalizować relacje między wiernymi a owymi nośnikami w sposób pozwalający uniknąć pułapek związanych z zachodniocentrycznym modelem tej relacji, opartym na estetyce reprezentacji. Dlatego pierwszym z zrealizowanych przez nas celów badawczych było rozwinięcie w oparciu o pozyskane materiały refleksji teoretycznej osnutej wokół estetyki uobecnienia wywodzonej z prawosławnej teologii ikony. Pozwoliło to bowiem na sformalizowanie relacji między wiernymi a kultowymi przedmiotami jako miejscami uobecniania wierności. Okazało się, że ta dopiero od niedawna dostrzegana i doceniana w pracach etnograficznych kategoria (zob. m.in. B. Meyer, D. Morgan) była kilkanaście wieków wcześniej wyrażona i skonceptualizowana w prawosławnej teologii (zob. m.in. Jan Damascyński), która jednocześnie proponowała alternatywne wobec zachodniej teorii doświadczenia estetycznego. Kolejną analizowaną przez nas kwestią były sposoby poprzez które, aktorzy społeczni obiektywizują swoje przeżycia i reprodukcję kulturowe wzorce. Przyjmujemy, że nie dzieje się to samoistnie, lecz poprzez naśladowanie zachowań innych oraz wpływ osób darzonych szczególną społecznie estymą i zaufaniem, które aranżują, rozróżniają i klasyfikują emocje i refleksje innych. W tym kontekście zarówno w Bułgarii, jak i na Ukrainie naszą uwagę zwróciły napięte relacje między kapłanami/mniszkami/mnichami opiekującymi się danym monasterem i dającymi do „oczyszczania” prawosławia w jego lokalnym wariantcie z naleciałości z nim nieutożsamianych, a charyzmatycznymi liderkami religijnymi, promującymi alternatywne wobec oficjalnego prawosławia sposoby osiągnięcia dobrostanu duchowego i fizycznego [a jednocześnie wykorzystujące w tym celu obiekty znajdujące się w przestrzeni monasteru]. W efekcie gesty i dyskursy, jakim posługują się wierni w przestrzeni monasterów, często w sobie różnego nurtu duchowości. Oni sami uzasadniają przyczynę peregrynacji do konkretnego monasteru w celu uzdrowienia mówiąc, że jest ono obdarzone dobrą energią. Przy czym energia jest często pojmowana przez wiernych nie tylko jako forma uobecnienia bożej łaski (stanowisko oficjalnego prawosławia), ale także jako kosmiczna bezosobowa siła, ujawniająca się w pewnych szczególnych obdarzonych mocą miejscach na ziemi np. przeciśniętych siłą tzw. siatki Hartmana [kontaminują w swoim jej rozumieniu podejście oficjalnego prawosławia z ujęciem alternatywnych wobec prawosławia ruchów religijnych o cechach bliskich New Age i związanych z nimi uzdrowicieli nazywanych przez ich przeciwników „ekstrasensami”]. Warto jednak dodać, że w badaniach przez nas krajach nowe nurty duchowości bliskie New Age rozwijają się w socjalistycznym sztafetu, przez co różni się znacznie od ich

Na skróty

- [Dziury](#)
- [Katalog biblioteki](#)

zachodnich wariantów. Podczas gdy w państwach zachodnich propagowali je często hipisi i ruchy kontrkulturowe, w państwach socjalistycznych czyniła to niejednokrotnie władza, aktywnie kreując nowych bohaterów kulturowych – takich jak np. baba Wanga - bułgarska wróżbitka i uzdrowicielka, promowana przez Minister Kultury w Ludowej Republice Bułgarii Ludmiłę Żiwkova. Kwestia wypracowania odrębnego terminu dla owych prawnopostsocjalistycznych wariantów duchowości z pogranicza New Age pozostaje otwarta i może być przedmiotem kolejnego projektu, gdyż wymaga to szukania alternatywy dla kategorii samej w sobie wyjątkowo nieprecyzyjnej i często krytykowanej.

Powiązane materiały CBAnP [2]

[CBAnP: Zagadnienia badawcze](#) [3]

[CBAnP: TEMAT 2 - Ewa Klekot](#) [4]

[CBAnP: TEMAT 3 - Agata Ładykowska](#) [5]

[Monaster św. Kosmy i Damiana w Kuklen](#) [6]

[Kult „cudotwórczej” ikony św. Menasa w bułgarskim monasterze w Obriadowci. Magdalena Lubańska](#) [7]

Adres URL źródła: <https://etnologia.uw.edu.pl/cbanp-temat-1-magdalena-lubanska>

Odniesienia

[1] <https://etnologia.uw.edu.pl/instytut/ludzie/pracownicy/magdalena-lubanska>

[2] <https://etnologia.uw.edu.pl/cbanp>

[3] <https://etnologia.uw.edu.pl/cbanp-zagadnienia-badawcze>

[4] <https://etnologia.uw.edu.pl/cbanp-temat-2-ewa-klekot>

[5] <https://etnologia.uw.edu.pl/cbanp-temat-3-agata-ladykowska>

[6] <https://etnologia.uw.edu.pl/monaster-sw-kosmy-i-damiana-w-kuklen>

[7] <https://etnologia.uw.edu.pl/kult-cudotworczej-ikony-sw-menasa-w-bulgarskim-monasterze-w-obriadowci-magdalena-lubanska>